

להבות אש קודש

פרשת שקלים – פרשה ראשונה מארבע פרשות

מחצית השקל – רמז להשלמת שנות שעבוד מצרים¹

בספר אוהב שלום לרב שלום שפירא² זצ"ל הי"ד כתב בפרשת כי תשא וזלה"ק:

כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' בְּכֶפֶד אֹתָם וְלֹא־יָהִי בָהֶם נֶגֶף בְּכֶפֶד אֹתָם. זֶהוּ! נָתַנּוּ כְּלִי־הַעֲבֹר עַל־הַפְּקוּדִים מִחֻצֵי הַשְּׂקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. (שמות ל' י"ב-י"ג)

י"ל (יש לפרש) על דרך רמז הטעם שהוצרכו ליתן מחצית שקל לכופר נפש, עפ"י הפרקי דרבי אליעזר...דהיו צריכים בני ישראל להיות במצרים ת"ל שנים, כמו שנאמר [שמות י"ב מ'] ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, רק שהקב"ה דילג על ההרים והשב להם הלילות בפני עצמם, ולעה ארבע מאות ושלשים. כיצד, מאתים ועשר היו במצרים, וחמש שנים קודם שירד יעקב למצרים נולדו ליוסף במצרים שני שבטים, מנשה ואפרים – הרי מאתים וחמישה עשר. ימים ולילות בפני עצמם הרי ארבע מאות ושלשים, ועי"ז (ועל זה) היו צריכים להביא כופר נפש על המאתים וחמישה עשר שנים שיצאו לפני הזמן, ולכך ציוה ה' יתברך שיביאו מחצית שקל. כי שקל עולה ארבע מאות ושלשים, והם ששלמו רק מחצה, מאתים וחמישה עשר שנים, הוצרכו להביא כופר נפש על השאר, מאתים וחמישה עשר שהוא מחצית של שקל.

יהודיות ואחדות – עומק משמעות מחצית השקל

מניית ישראל ע"י מחצית השקל אינו ברור די צרכו, הרי אם עצם המנייה היא כה חמורה, מדוע נטילת מחצית השקל תסייע בהשגתה ללא פגיעה ח"י?

הרב יהודה עמיטל³ זצ"ל בספר קול יהודה מביא שאלה זו בפרשת כי תשא, ועונה תשובה עמוקה, וזלה"ק:

¹ הגליון נלקט ונערך לעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל, אמי מרת חוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק, אשתו מרת זהבה בת רבקה ובנם משה יצחק ז"ל.

² הרב שלום שפירא בנו של הרב אלימלך שפירא קוזניץ-ורשה (אין זה הרב אלימלך שפירא אדמור מגרודזיסק אביו של הרב קלמן קלמיש בעהמ"ח חובת התלמידים, אבל קשר משפחתי ביניהם). הרב אלימלך נספה בשואה אף הוא. ספרו אוהב שלום ממנו הובאו הדברים לעיל, נדפס סמוך לשואה בשנת תרצ"ט מעוטר בהסכמותיהם של גדולי הרבנים והאדמו"רים ביניהם רבי מאיר שפירא מלובלין, האדמו"ר מאוסטרובצא (הסכמות אלו נתנו בעודם בחיים חיותם שנים לפני הוצאת הספר עצמו, עת הראה להם המחבר מכתבותיו) האדמו"ר מאלכסנדר יצחק מנחם דנציגר זצ"ל הי"ד, בנו של השם משמואל רבי דוד בורנשטיין ועוד. את הספר אוהב שלום וחלק מתולדותיו, נערכו עפ"י האתר 'תורתך לא שכחת' איסוף תורתם של הנספים בשואה, בו מובאים דברי תורה משמם ועפ"י ספריהם, וכן תולדותם ותמונותיהם. (למעשה חלק נכבד מהרעיון לערוך גליונות לפרה"ש מתורתם של הנספים והנצולים, עלה בזכות גילוי האתר הזה.)

³ הרב יהודה עמיטל (תרפ"ה-כ"ז בתמוז תש"ע) נולד בהונגריה, שם משפחתו היה קליין. אישיות מיוחדת ומרתקת ברבוגיותה האישית-תורנית. בצעירותו למד בישיבה בסגנון ליטאי של הרב חיים יהודה לוי זצ"ל הי"ד שגדל בישיבות הונגריה ונסמך לרבנות, עבר לישיבת מיר, וכשחזר לעירו בהונגריה פתח ישיבה ברוחה של ישיבת מיר. באותה תקופה שלטה בהונגריה שליטה ללא מיצרים שיטת החת"ם סופר זע"א ותלמידיו הגדולים ביניהם בנו הכתב סופר, מהר"ם שיק. בעולם התורני היו גם החסידים ובעיירתו של יהודה היו חסידי ויזניץ, וכשהגיע רבי ישראל הגר (אהבת ישראל) שכשמו כן הוא במזגו הנח, נשתמרו יחסי כבוד בין הזרמים בעיירה. וכך עם למוותו באווירה היליטאית מצאה נפשו הכמהה מעיינות בבית המדרש החסידי ובטיש בהם השתתף.

בתקופת השואה נלקח מביתו למחנה עבודה, הוא לקח עמו כמה ספרי קודש ללימוד, ביניהם חוברת 'משנת הרב' לקוטי אמרים מהרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, חוברת זו שימשה לפניו כלפידי אש שהאיר חייו באותם ימי אופל. הצליח לשמור לא להתגאל במאכלות פגולים, ואף הצליח להניח תפלין, בשבת נאלץ לעבוד, אך זכר את השבת בכניסתה וציון זאת בדרכים מיוחדות. בחלק מהתקופה הצליחו לשמור בגלוי על אורח חיים יהודי תוך הסכם עם מפקדי המחנה. (יש לזכור כי לא היה זה מחנה השמדה, אבל ודאי רחוק מאוד ממחנה נופש...) לאחר סיום המלחמה ועלייתו לארץ ישראל, כשהגיע שם פעמיו לירושלים, לקיים נדרו שנדר פעמיים בתקופת השואה שאם יזכה להנצל יעלה לירושלים וימשיך ללמוד בישיבה. בירושלים פגש בני משפחתו שעלו לפני השואה, שהמריצוהו למצוא עבודה ולהתפרנס, אך לתדהמתם הוא ביקש תורה. את מקומו מצא בישיבת חברון בראשות הרב יחזקאל סרנא זצ"ל, עם זאת באישיותו הממזגת עולמות שונים, נמשך להקשיב לשיחות בסעודה שלישית של הגר"מ חרל"פ זצ"ל תלמידו ונאמן רוחו של הראי"ה (לימים נערכו חלק מהשיחות בכרכי מי מרום ח"י"ב, מתוך העשרים שיצאו עד עתה).

...עלינו לדעת כי בעולמו של הקב"ה אין כפילות ואין שום דבר מיותר, אף בריה איננה דומה לחברתה במלואה. כל אדם ואישיותו המיוחדת, כל אחד ודרכו הפרטית בעולם, כל אחד ותפקידו. **מעשה איש ותפקידו – מעשה איש ותפקידו בעולם. לכל אדם יש אות מיוחדת בתורה⁴ ודרך מיוחדת בתלמודה.**

אם נתיחס לאדם כאל 'מספר סתמי' ובכך נשווה בין איש לרעהו, נמצאנו קובעים בכך בעצם שאין לו זכות קיום. אדם שהופך למספר בין מספרים, מאבד את עצמיותו ואת המיוחד לו, וממילא את הדבר שמעניק לו את זכות קיומו ואת הטעם להיוויו⁵. הספירה עלולה, על כן להתפרש כמהיקת הייחוד שיש לכל אחד ואחד מישראל. זהו מעשה המור ביותר, שאין לך נגף גדול ממנו: **ולא יתיה בהם נגף בפקד אתם (שמות ל' י"ב).**

למרות כל האמור, ישנו חלק בישראל שניתן בכל זאת למנותו. זו היא המחצית המצויה בכל אחד מישראל, החלק באישיותו שבו הוא שוה לכלל האומה – עצם היותו יהודי. כל יהודי באשר הוא מתייחד משאר הנבראים שבועולם. חלק משותף זה קודם לחלק המיוחד ואישיותו של כל יהודי כפרט, והוא החלק שניתן למנותו. המניין מתייחס איפוא לאותה הסגולה המשותפת לכלל ישראל, למחצית שהיא 'דבר שבמניין שלעולם איננו בטל. על ידי מניית מחצית ראשונה זו מתעוררת ובאה לידי גילוי אף המחצית השנייה. יהודי המזהה בקרבו את אותה הסגולה המיוחדת אותו כחלק מעם סגולה ומכיר בה, יכול, רשאי ואף חייב לערר בתוכו את המיוחד רק לו – את עולמו ואת כשרונותיו האישיים, אלו המצויים במחצית השנייה של השקל...

למדנו כי שפרשת שקלים שנאמרה ע"י משה לעם ישראל 'זקפה את ראשך'⁶. זקיפת הראש נבעה מכך שמצות מחצית השקל נותנת מקום ליהודיות בכל יהודי, בכך שלא מחשיבים אותו כ'מספר' אלא מונים רק את המחצית המשותפת לו עם שאר אחיו, ומשאירים לו מחצית שניה לפיתוח אישיותו האינדיווידואלית. עכ"ל הרב יהודה עמיטל זצ"ל.

בהרמת פנימיות ישראל תרום גם קרנותם-הצוניותם

בספר אור מלא (חלק השמועות) לרב ישראל צבי הלוי ארמו"ר מקאסן⁷ זצ"ל הי"ד כתב בפרשת כי תשא וזלה"ק:

(במדרש) (כבא בתרא י' ע"ב) **כמה תרום קרן ישראל – בכי תשא.** יפורש [עפ"י דבריו בפרשת תרומה] כמה תרום קרן ישראל, היינו אותיות קרניות [היינו הצוניות] של ישראל⁸ שהם אותיות ל"י המורים על הצוניות

לימים הגיע לפרדס חנה לאחר שחברו מהשיבה הרב **דב שורצמן** זצ"ל (לימים ראש ישיבת באר התלמוד) הפנה אותו לשם מכיון שחיפש עבודה לתקופת בין הזמנים. הרב שורצמן ידע כי באותו מקום נמצא הרב **יהודה מלצר** בנו של הרב **איסר זלמן מלצר** זצ"ל מגדולי התורה באותה תקופה, ראש **ישיבת עץ חיים** בירושלים (בעהמ"ח **אבן האזל** על הרמב"ם). לימים נשא **יהודה קליין עמיטל** את בתו של הרב **יהודה מלצר**, לפליאתם של רבים על שידוך בחור אלמוני ללא 'יחוס' עם נכדתו של אחד מגדולי הדור. הרב **יהודה מלצר** הגיע לרחובות להקים **ישיבת הדרום**, ולקח עמו את חתנו. במקום זה נפגש הרב עם שנים מעולמות שונים כמרחק מזרח ממערב בעולם התורה. האחד תלמידו, והשני בצוות ההוראה. התלמיד **צבי טאו** לימים מרבניה החשובים **במרכז הרב** ואח"כ בישיבת **הר המור**. השותף בצוות, שהיה מבוגר ממנו בעשרים וחמש שנה הרב **אליעזר מנחם שך** זצ"ל ראש **ישיבת פוניבז'**, ששמרו על יחסי ידידות עמוקים וטובים במהלך המשך השנים. (היה תלמידו של הרב **איסר זלמן מלצר** בחו"ל). עיקר ספור חייו המרתק של הרב **עמיטל** היה עם חדוש הישוב היהודי בגוש עציון לאחר מלחמת ששת הימים והרצון המידי להקים בה ישיבה. **ישיבת הר עציון** היתה מישיבות ההסדר הראשונות. במקום זה באה לידי ביטוי שוב יחודו של הרב בשעה שהזמין לכהן למעשה במקומו (גודל ענותנותו של הרב!) ולסוף בהרמוניה מושלמת, תלמיד חכם ענק מעולם שונה לחלוטין, הרב **אהרן ליכטנשטיין** זצ"ל חתנו של הגר"ד **סולוביציק** זצ"ל מבוסטון ארה"ב.

סיפור חייו של הרב **יהודה עמיטל** שזור בספר **באמונתו** בעריכת תלמידו **אלישיב רייכנר**. על פיו נערכו תולדותיו בגליון. הספר **קול יהודה** ממנו הובאו הדברים לעיל בענין הפרשה, הינו חלק ותמצית משיחותיו הרבות שנמסרו בישיבה ונערכו ע"י אחד מתלמידיו הגדולים והותיקים, שלימים חזר לישיבה בתפקיד של 'משגיח רוחני' הרב **יעקב פישר שליט"א**, שהכרתו אישית בתחילת עבודתו החנוכית בישיבת **כפר הרא"ה** תחת ראשותו של הרב **משה צבי נריה** תלמיד הרא"ה (עורך **משנת הרב** שהוזכרה לעיל) והרב **אברהם צוקרמן** זצ"ל חניך ישיבת נובהדרוק. ומלווני בקשר הדוק כארבעים וחמש שנים, לאו"יט לשנינו.

⁴ מבוסס על מימרא נפלאה ישראל⁹ נטריקון **יש ששים רבוא אותיות לתורה**. מהספרים הקדמונים המביאים זאת הם **חסד לאברהם** אזולאי (מעין שני נהר י"א. סב סבו של החיד"א) מקורו עפ"י זהר חדש שיר השירים ע"ד ע"ב. ספר קדום נוסף פירוש **רבינו אפרים לתורה** בפרשת בראשית: **ישראל - יש רל"א**, כלומר שבזכותם נברא העולם [אולי כונתו לרל"א צירופים] **שכל אות מאותיות התורה רומז נשמה מנשמותיהם של ישראל**.

⁵ הבה נזכור שאומר הדברים חי בתקופה בה הפכו את האנשים לימספרים' בהיותו שריד מאותה תופת שבשואה, בה 'נעלמו' שמות האנשים החרוטים בלבב ונחרטו כמספר על עור בשרם...

⁶ עפ"י **תנחומא** תשא ו' זלה"ק: ...כסף נבחר לשון צדיק (משלי י' כ') זה הקב"ה שהכתיר לשונו למשה ואמר לו 'כי תשא'. מה כתיב למעלה מן הענין [סוף תצוה], וכפר אהרן על קרנותיו וגו'. כיוון שחטאו, אמר הקב"ה למשה לך כפר עליהם. אמר לו רבונו של עולם, לא כך אמרת לי 'אחת בשנה'. **אמר לו הקב"ה לך זקוף ראשך עכשיו...**

⁷ הרב **ישראל צבי הלוי רוטנברג** (תר"ן-ג' בסיון תשי"ד) נין ונכד לעשרת צבי מוידיתשוב.

ישראל, במה יכולים להרים אותם שגם הם יהיו קודש לה, ומתריך בכי תשא את ראש בני ישראל, ראש הם אותיות פנימיות של ישראל המורה על פנימיות ישראל שהוא בודאי טוב, וע"י הפנימיות שהוא טוב – תשא קרן ישראל שהוא החצונית שגם הוא יהיה טוב לה. עכ"ל הרב ישראל צבי הלוי האדמו"ר מקאפן.

יהודיות ואחדות – עומק משמעות מחצית השקל

מניית ישראל ע"י מחצית השקל אינו ברור די צרכו, הרי אם עצם המנייה היא כה המורה, מדוע נמילת מחצית השקל תסייע בהשגתה ללא פגיעה ח"ו?

הרב יהודה עמיטל⁸ זצ"ל בספר קול יהודה מביא שאלה זו בפרשת כי תשא, ועונה תשובה עמוקה, וזל"ה:

⁸ הרב יהודה עמיטל (תרפ"ה-ה'כ"ז בתמוז תש"ע) נולד בהונגריה, שם משפחתו היה קליין. אישיות מיוחדת ומרתקת ברבנוניותה האישית-תורנית. בצעירותו למד בישיבה בסגנון ליטאי של הרב חיים יהודה לוי זצ"ל הי"ד שגדל בישיבות הונגריה ונסמך לרבנות, עבר לישיבת מיר, וכשהחזר לעירו בהונגריה פתח ישיבה ברוחה של ישיבת מיר. באותה תקופה שלטה בהונגריה שליטה ללא מיצרים שיטת החת"ם סופר זיע"א ותלמידיו הגדולים ביניהם בנו הכתב סופר, מהר"ם שיק. בעולם התורני היו גם החסידים ובעיירתו של יהודה היו חסידי ויזניץ, וכשהגיע רבי ישראל הגר (אהבת ישראל) שכשמו כן הוא במוגו הנה, נשתמרו יחסי כבוד בין הזרמים בעיירה. וכך עם למודיו באווירה הליטאית מצאה נפשו הכמהה מעיינות בבית המדרש החסידי ובטיש בהם השתתף.

בתקופת השואה נלקח מביתו למהנה עבודה, הוא לקח עמו כמה ספרי קודש ללימוד, ביניהם הוברת 'משנת הרב' לקומי אמרים מהרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, הוברת זו שימשה לפניו כלפיד אש שהאיר חייו באותם ימי אופל. הצליח לשמור לא להתגאל במאכלות פגולים, ואף הצליח להניח תפלין, בשבת נאלץ לעבוד, אך זכר את השבת בכניסתה וציון זאת בדרכים מיוחדות. בחלק מהתקופה הצליחו לשמור בגלוי על אורח חיים יהודי תוך הסכם עם מפקדי המהנה. (יש לזכור כי לא היה זה מהנה השמדה, אבל ודאי רחוק מאוד ממהנה נופש...) לאחר סיום המלחמה ועלייתו לארץ ישראל, כשהגיע שם פעמיו לירושלים, לקיים נדרו שנדר פעמיים בתקופת השואה שאם יזכה להנצל יעלה לירושלים וימשיך למודיו בישיבה. בירושלים פגש בני משפחתו שעלו לפני השואה, שהמריצוהו למצוא עבודה ולהתפרנס, אך לתדהמתם הוא ביקש תורה. את מקומו מצא בישיבת חברון בראשות הרב יחזקאל פרנא זצ"ל, עם זאת באישיותו הממוגת עולמות שונים, נמשך להקשיב לשיחות בסעודה שלישית של הגר"מ הר"פ זצ"ל תלמידו ונאמן רוחו של הראי"ה (לימים נערכו חלק מהשיחות בכרכי מי מרום ה'–י"ב, מתוך התשעה עשר שיצאו עד עתה, תשפ"א).

לימים הגיע לפרדם הנה לאחר שחברו מהישיבה הרב דב שורצמן זצ"ל (לימים ראש ישיבת באר התלמוד) הפנה אותו לשם מכיון שחיפש עבודה לתקופת בין הזמנים. הרב שורצמן ידע כי באותו מקום נמצא הרב יהודה מלצר בנו של הרב איסר זלמן מלצר זצ"ל מגדולי התורה באותה תקופה, ראש ישיבת עץ חיים בירושלים (בעהמ"ה אבן האזל על הרמב"ם). לימים נשא יהודה קליין עמיטל את בתו של הרב יהודה מלצר, לפליאתם של רבים על שידוך בחור אלמוני ללא 'יחוס' עם נכדתו של אחד מגדולי הדור. הרב יהודה מלצר הגיע לרחובות להקים ישיבת הדרום, ולקח עמו את התנו. במקום זה נפגש הרב עם שנים מעולמות שונים כמרחק מורה ממערב בעולם התורה. האחד תלמידו, והשני בצוות ההוראה. התלמיד צבי טאו לימים מרבניה החשובים במרכז הרב ואח"כ בישיבת הר המור. השותף בצוות, שהיה מבוגר ממנו בעשרים וחמש שנה הרב אליעזר מנחם שך זצ"ל ראש ישיבת פוניבז', ששמרו על יחסי ידידות עמוקים וטובים במהלך המשך השנים. (היה תלמידו של הרב איסר זלמן מלצר בחו"ל).

עיקר ספור חייו המרתק של הרב עמיטל היה עם הדוש הישוב היהודי בגוש עציון לאחר מלחמת ששת הימים והרצון המידי להקים בה ישיבה. ישיבת הר עציון היתה מיישבות החסדר הראשונות. במקום זה באה לידי ביטוי שוב יהודו של הרב בשעה שהזמין לכהן למעשה במקומו (גודל ענותנותו של הרב) ולסוף בהרמוניה מושלמת, תלמיד חכם ענק מעולם שונה לחלוטין, הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל התנו של הגר"מ סולובייצק זצ"ל מבוססון ארה"ב.

סיפור חייו של הרב יהודה עמיטל שזור בספר באמונתו בעריכת תלמידו אלישיב רייכנר. על פיו נערכו תולדותיו בגליון. הספר קול יהודה ממנו הובאו הדברים לעיל בענין הפרשה, הינו חלק ותמצית משיחותיו הרבות שנמסרו בישיבה ונערכו ע"י אחד מתלמידיו הגדולים והותיקים, שלימים חזר לישיבה בתפקיד של 'משגיח רוחני' הרב יעקב פישר שליט"א, שהכרתיהו אישית בתחילת עבודתו החנוכית בישיבת כפר הראי"ה תחת ראשותם של הרב משה צבי נריה תלמיד הראי"ה (עורך משנת הרב שהזכרה לעיל) והרב אברהם צוקרמן זצ"ל הניך ישיבת נובהרדוק. ומלווני בקשר הדוק כארבעים וחמש שנים, לאוי"ט לשנינו.

...עלינו לדעת כי בעולמו של הקב"ה אין כפילות ואין שום דבר מיותר, אף בריה איננה דומה לחברתה במלואה. כל אדם ואישיותו המיוחדת, כל אחד ודרכו הפרטית בעולם, כל אחד ותפקידו. 'מעשה איש ותפקידו' – מעשה איש ותפקידו בעולם. לכל אדם יש את מיוחדת בתורה⁹ ודרך מיוחדת בתלמודה.

אם נתייחס לאדם כאל 'מספר סתמי' ובכך נשווה בין איש לרעהו, נמצאנו קובעים בכך בעצם שאין לו זכות קיום. אדם שהופך ל'מספר' בין מספרים, מאבד את עצמיותו ואת המיוחד לו, וממילא את הדבר שמעניק לו את זכות קיומו ואת הטעם לחייו¹⁰. הספירה עלולה, על כן להתפרש כמחיקת הייחוד שיש לכל אחד ואחד מישראל. זהו מעשה חמור ביותר, שאין לך נגף גדול ממנו: וְלֹא־יְהִיָּה בָהֶם נֶגֶף בְּפֶקֶד אֲתָם (שמות ל' י"ב).

למרות כל האמור, ישנו חלק בישראל שניתן בכל זאת למנותו. זו היא המחצית המצויה בכל אחד מישראל, החלק באישיותו שבו הוא שווה לכלל האומה – עצם היותו יהודי. כל יהודי באשר הוא מתייחד משאר הנבראים שבעולם. חלק משותף זה קודם לחלק המיוחד ואישיותו של כל יהודי כפרט, והוא החלק שניתן למנותו. המניין מתייחס איפוא לאותה הסגולה המשותפת לכלל ישראל, למחצית שהיא 'דבר שבמניין' שלעולם איננו בטל. על ידי מניית מחצית ראשונה זו מתעוררת ובאה לידי גילוי אף המחצית השנייה. יהודי המזהה בקרבנו את אותה הסגולה המיוחדת אותו בחלק מ'עם סגולה' ומכיר בה, יכול, רשאי ואף חייב לעורר בתוכו את המיוחד רק לו – את עולמו ואת כשרונותיו האישיים, אלו המצויים במחצית השנייה של השקל...

למדנו כי שפרשת שקלים שנאמרה ע"י משה לעם ישראל 'זקפה את ראשך'¹¹. זקיפת הראש נבעה מכך שמצות מחצית השקל נותנת מקום ליהודיות בכל יהודי, בכך שלא מחשיבים אותו כ'מספר' אלא מונים רק את המחצית המשותפת לו עם שאר אהיו, ומשאירים לו מחצית שניה לפיתוח אישיותו האינדיווידואלית. עכ"ל הרב יהודה עמיטל זצ"ל.

נתינתם הזריזה של ישראל מלמדת על מעלתם

אמר רבי אבא אין את יכול לעמוד על אופיה של אומה זו – נתבעין לעגל ונתנין, נתבעין למושכן ונתנין (ירושלמי שקלים פ"א). לכאורה צריך להבין, שהרי משמע שהז"ל באו למנות כאן מעלתן של ישראל ודבר זה שנתבעין לעגל לכאורה אינו אלא חסרון? מביא ר' אלכסנדר זושא פרידמן זצ"ל הי"ד בעהמ"ח מעינה של תורה בספרו לארבע פרשיות¹², דבריו של הרב מנחם זמבא¹³ זצ"ל הי"ד וזלה"ק:

⁹ מבוסס על מימרא נפלאה ישראל'ל נומריקון יש ששים רבוא אותיות לתורה. מהספרים הקדמונים המביאים זאת הם הסד לאברהם אוזולאי (מעין שני נהר ו"א. סב סבו של החיד"א) מקורו עפ"י זר הדש שיר השירים ע"ד ע"ב. ספר קדום נוסף פירוש רבינו אפרים לתורה בפרשת בראשית: ישראל'ל – יש רל"א, כלומר שבזכותם נברא העולם [אולי כונתו לר"א צירופים] שכל אות מאותיות התורה רומז לנשמה מנשמותיהם של ישראל.

¹⁰ הבה נזכור שאומר הדברים חי בתקופה בה הפכו את האנשים ל'מספרים' בהיותו שריד מאותה תופת שבשואה, בה 'נעלמו' שמות האנשים ההרוגים בלבב ונהרמו כמספר על עור בשרם...

¹¹ עפ"י תנחומא תשא ו' זלה"ק: ...כסף נבחר לשון צדיק (משלי י' כ') זה הקב"ה שהכתיר לשונו למשה ואמר לו 'כי תשא'. מה כתיב למעלה מן הענין [סוף תצוה], וכפר אהרן על קרנותיו וגו'. כיוון שהטאון, אמר הקב"ה למשה לך כפר עליהם. אמר לו רבוננו של עולם, לא כך אמרת לי 'אחת בשנה'. אמר לו הקב"ה לך זקוף ראשך עכשיו...

¹² הסדרה מעינה של תורה הינה כמחורות פנינים מבהיקה בבתיים של ישראל קדושים, בעשרות השנים מאז נדפסה. ראשית הורתה בפולין לפני השואה בשפת האידיש, אך זכתה 'לעלות' לארץ ישראל ותורגמה לפני שנים רבות ללשון הקודש. חלק זה של ארבע פרשיות, נדפס תקופה קצרה לפני השואה בורשה תרצ"ט, ומאז לא נדפס עד לשנת תשס"ז. (קיים חלק נוסף על הגדה של פסח) בסופו נכתבו תולדותיו של עורכו איש החינוך הדגול, הרב אלכסנדר זושא פרידמן זצ"ל הי"ד. שימש כמזכיר הכללי של אגודת ישראל בפולין. היה בן היחיד להוריו, למרות פרנסתם הדחוקה מאוד של הוריו, שילמו במיטב דמם (תרתי משמע) לחנוכו של בנם. בדרשת בר המצוה בה השתתף האדמו"ר מסוכטשוב, צבאו רבים לשמוע דרשתו. נרצח בחורף תשי"ג. תנצב"ה.

¹³ הרב מנחם זמבא זצ"ל הי"ד (תרמ"ג-י"ט בניסן חוה"מ פסח תשי"ג) מבכירי מנהיגי הרוחניים של יהדות פולין עד גדיעתה בשואה. משפחתו השתייכה לחסידות קוצק ולאחר מכן גור. למרות היותו ת"ח גדול סירב לקבל עול הרבנות ובשנים הראשונות לאחר נשואיו נסמך על שולחן חותנו העשיר, לאחר פטירתו העדיף להתפרנס מחנות הפלדה שהיתה בבעלות חותנו. חיבר כמה ספרים ביניהם שו"ת זרע אברהם, תוצאות חיים (לזכר חותנו) וכן מאמרים תורניים מקיפים בירחון 'דגל התורה' בעריכת הרב מנחם מנדל כשר (בעהמ"ח הסדרה המיוחדת 'תורה שלימה' מקיפה כארבעים וחמישה כרכים מבראשית עד סיום במדבר, ובהם שילוב התושבע"פ נגלה ונסתר, גם בעידן 'המחשבי' עדיין אין תחליף לאוצר בלום זה!) ממאמרים אלו קיבץ הרב דוד אברהם מנדלבוים לאכסניה אחת בשנת תשי"ם הוציא חזושי הגרמ"ז (הגאון רב מנחם זמבא) ובהם רשם את תולדותיו. (הספר נמצא במאגרי הספרים).

עם בריחתו מענייני כבוד ושררה, מכח גדלותו נבחר בכנסיה הראשונה של אגודת ישראל בתרפ"ג להיות ב'מזכירות הכבוד' וזה טרם היותו בן ארבעים. להזכירנו כי בכנסיה זו השתתפו גדולי עולם ומאורות הדור ביניהם החפץ חיים זיע"א, רבי מאיר שפירא מלובלין. בתרצ"ה נכנע ללחצים שהופעלו עליו והתמנה להיות בועד הרבנים של ורשה. בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל בתרצ"ז שנושאה המרכזי היה חלוקת ארץ ישראל עפ"י החלטת 'ועדת פיל' (שם העומד בראשה) להזכירנו כי באותה תקופה היתה שליטת האנגלים בארץ ישראל עד לשנת תשי"ח בה הוקמה מדינת ישראל. הדיון היה קשה וחרף וגדולי עולם נחלקו האם להסכים לחלוקה מראש

חכמינו באים ללמדנו בזה מעלה נפלאה שישנה לעם ישראל, שיהודי בכל מצב שנמצא ואפילו השפל ביותר, אין להתייאש ממנו שישאר כמות שהוא, כיון שברגע אחד יכול להתישב בדעתו ולהתחפך לטוב ביותר בכח התשובה, שהרי רואים אנו בבני ישראל שהיו רחוקים כל כך עד שהגיעו ל'נתבעין לעגל ונותנין'. המעשה הנורא שרק יכול להיות, מכל מקום בזמן מועט התרחשה אצלם מהפיכה גדולה לטובה, 'נתבעין למשכן ונותנין', שהאמינו תיכף בהשראת השכינה ונדכו עבור זה, יהודי אפילו הנחות ביותר אין להתייאש ממנו שהרי תמיד ביכולתו לעורר את הנקודה הטובה הפועמת בו ולהעשות לאדם אחר...עכ"ל הרב זמבה זצ"ל הי"ד **במענה של תורה**.

לפרשת שקלים מהיוצרות

אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשה בבית נכון ונשא (תחילת מוסף) מבאר הרב אלעזר דוד גרינוולד זצ"ל (אהיו הרב משה גרינוולד, ערוגות הבושם זצ"ל היה רבו) בספר דרשותיו קרן לדוד בדרוש לפרשת שקלים וזלה"ק:

כבר אמרו (ב"ב ע"ה ע"ב) לא כירושלים של עכשיו וירושלים של עתיד, של עכשיו כל הרוצה ליכנס יכנס, אבל לעתיד כתיב (ישעיהו ד' ה') **ועל מקראיה**. והנה מלכותא דרקייע כעין מלכותא דארעא (ברכות נ"ה ע"א) כמו שאנו רואים בעתים הללו, שא"א ליכנס בגבול ושטח מקום המלחמה בלי רשיון, וכתב עם קיום על פרצוף פנים [כמו דרכון], וזולתו אי אפשר לדרוך על גבול המלחמה. כן הוא לעתיד, אי אפשר לבוא לירושלים אם לא שיהיה רשום על פניו צורת וצלם אלקים, ושם ה' נקרא עליו. וזה מה שכוננו ז"ל (ישעיה שם) **זכרא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה**, שיהיה ניכר על תואר פניו שהוא מהקרואים. ע"כ אנו מתפללין אור פניך עלינו נשא אדון נשא, ע"י כן שקל אשה בבית נכון ונשא כי לולי זאת אי אפשר לבוא בעיר ה' שמה...עכ"ל. הרב אלעזר גרינוולד זצ"ל נפטר בתרפ"ה לא זכה לזש"ק.

מחצית השקל – רמז להשלמת שנות שעבוד מצרים

בספר **אוהב שלום לרב שלום שפירא**¹⁴ זצ"ל הי"ד כתב בפרשת כי תשא וזלה"ק:

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתתו איש כפר נפשו לה' כפקד אתם ולא יתיה בהם נגף כפקד אתם. זהו ונתנו כליהעבד עליהפקדים מחצית השקל כשקל הקדש. (שמות כי תשא ל' י"ב-י"ג)

י"ל [יש לפרש] על דרך רמז הטעם שהוצרכו ליתן מחצית שקל לכופר נפש, עפ"י הפרקי דרבי אליעזר...דהיו צריכים בני ישראל להיות במצרים ת"ל שנים, כמו שנאמר (שמות י"ב מ') ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, רק שהקב"ה דילג על ההרים והשב להם הלילות בפני עצמם, ולעה ארבע מאות ושלשים. כיצד, מאתים ועשר היו במצרים, וחמש שנים קודם שירד יעקב למצרים נולדו ליוסף במצרים שני שבטים, מנשה ואפרים – הרי מאתים וחמישה עשר. ימים ולילות בפני עצמם הרי ארבע מאות ושלשים, ועי"ז [ועל זה] היו צריכים להביא כופר נפש על המאתים וחמישה עשר שנים שיצאו לפני הזמן, ולכך צוה ה' יתברך שיביאו מחצית שקל. כי שקל עולה **ארבע מאות ושלשים**, והם ששלמו רק מחצה, מאתים וחמישה עשר שנים, הוצרכו להביא כופר נפש על השאר, **מאתים וחמישה עשר** שהוא מחצית של שקל.

תוך ויתור על חלקים לטובת הערבים. הרב **מנחם זמבה** היה מהמתנגדים הגדולים ובין דבריו שאמר (הובאו בספר **חדושי הגרמ"ז** סימן נ"ד):

"רק אנשים אשר להם העוז המר לקרוע גזרים מתורתנו התמימה והקדושה – הם הם אשר ירהבו בנפשם לקרוע גם את ארצנו לגזרים. אבל אנחנו שומרי התורה וחרדים אל דבר ה' של תורה שבכתב ושבכל פה מראשו ועד סופו מוסרים נפשנו על כל אות ואות ועל כל מנהג שבישראל - בשום אופן לא נוכל להסכים לוותר אפילו על צעד ושעל אחד מארצנו הקדושה"

היה מהמנהיגים הבולטים בגיטו ורשה עד החרבתו בניסן תשי"ג. זכה להקבר ובשנת תשי"ח הועלו עצמותיו ארצה.

¹⁴ הרב **שלום שפירא** בנו של הרב **אלימלך שפירא** קוונניץ-ורשה (אין זה הרב אלימלך שפירא אדמור מגרודז'יסק אביו של הרב קלמן קלמיש בעהמ"ח חובת התלמידים, אבל קשר משפחתי ביניהם). הרב אלימלך נספה בשואה אף הוא. ספרו **אוהב שלום** ממנו הובאו הדברים לעיל, נדפס סמוך לשואה בשנת תרצ"ט מעוטר בהסכמותיהם של גדולי הרבנים והאדמו"רים ביניהם רבי מאיר שפירא מלובלין, האדמו"ר מאוסטרובוצא (הסכמות אלו נתנו כעודם בחיים היותם שנים לפני הוצאת הספר עצמו, עת הראה להם המחבר מכתבותיו) האדמו"ר מאלכסנדר יצחק מנחם דנציגר זצ"ל הי"ד, בנו של השם משמואל רבי דוד בורנשטיין ועוד. את הספר **אוהב שלום** וחלק מתולדותיו, נערכו עפ"י האתר 'תורתך לא שכחתי' **איסוף תורתם של הנספים בשואה, בו מובאים דברי תורה משמם ועפ"י ספריהם, וכן תולדותם ותמונותיהם**. (למעשה חלק נכבד מהרעיון לערוך גליונות לפרה"ש מתורתם של הנספים והנצולים, עלה בזכות גילוי האתר הזה).